

Reševanje v gorah

Etično dejanje

✍ Drejc Karničar

Reševanje v gorah je nevarno in zahtevno. Reševalci morajo biti za hitro in učinkovito posredovanje v zahtevnih gorskih razmerah odlično telesno pripravljene, vrhunsko izurjeni v tehniki reševanja in nudenju prve pomoči, delovati morajo v usklajenem timu, v katerem posamezni člani natančno poznajo svojo vlogo in pri tem v popolnosti zaupajo vsem ostalim. Obenem mora njihova organiziranost zagotavljati, da so primerno opremljeni, da so zagotovljena sredstva za usposabljanja, reševanja, organiziranost ...

Osebna odločitev

Vse pa se začne in konča s posameznikovo odločitvijo in trdno moralno zavezo, da želi po svojih najboljših močeh pomagati človeku v stiski.

Zato si velja pobliže ogledati prepadne stene, zasnežene vrhove in nevarne grebene, prepotene reševalce in prestrašene ljudi, ki so na robu med življenjem in smrtjo, ko jih je želja po gorskih višavah in notranjih globinah potisnila v odvisnost od ljudi, ki jim pravimo gorski reševalci.

Zakaj se reševalci odzovejo klicu na pomoč in pohitijo pomagat neznanemu človeku, brez kakršne koli misli na plačilo, morda celo za ceno svojega življenja?

Zakaj ljudje hodijo v gore, ko pa dobro vedo, da tam skoraj na vsakem koraku nanje lahko preži nevarnost?

Jim morda nihče ni povedal, da bodo s svojo nesrečo v nevarnost spravili tudi tiste, ki jim bodo nesebično hiteli na pomoč? Zakaj reševalci ne odklonijo pomoči, pa čeprav tvegajo svoje zdravje in življenje?

Za boljši uvid v našo tematiko si poglejmo (v okvirčku) resnično zgodbo o reševanju v slovenskih gorah, ki zgovorno priča o naravi reševalnega dela in (etičnem) odnosu reševalca do sočloveka – ponesrečenca.

Nesreče se dogajajo

V gorah se dogajajo tudi nesreče. Nevarnosti, ki prežijo na gornike, so neločljivo povezane s to dejavnostjo, da pravzaprav nikoli ne moremo govoriti o gorništvu, ne da bi se dotaknili tudi nevarnosti in nesreč, ki se v gorah dogajajo. Zato so hoja, plezanje in smučanje v gorah skrajno odgovorna dejanja, saj nam zdrav razum in tudi Ustava RS govori, da moramo skrbeti za svoje zdravje in ne smemo ogrožati zdravja in življenja drugih.

Vsako gorniško dejanje je torej podvrženo nevarnosti, da se bo zgodila nesreča, ki lahko ogrozi nas ali tiste, ki bodo želeli pomagati nam. Zato je skoraj vse izobraževanje, ki je namenjeno bodočim gornikom, skoraj izključno preventivnega značaja. Različne skupine gornike želimo izuriti in usposobiti, da bi zmogli v polnosti užiti neokrnjeni gorski svet tako, da se ne bi po nepotrebnem izpostavljali nevarnostim in nesrečam.

Nesreče pa se vendarle dogajajo in vedno več jih je, tako kot je vedno več najrazličnejših obiskovalcev gora. Dogajajo se tako naključnim obiskovalcem kot tudi najbolj izurjenim alpinistom, ki so vse svoje življenje posvetili goram. Povsem izogniti se jim torej ne moremo, lahko pa storimo veliko, da

Foto: Drejc Karničar

Jože Žvokelj: Plačilo za strah

Noč je. Temo parajo veliki, kačam podobni bliski, kot bi hoteli uničiti vse, kar obsvetijo s svojo grozljivo svetlobo. Hitim domov, da me ne ujame silna nevihta, ki se približuje Kranju. Ura je 22.00. Doma pa me čaka obvestilo, da je nesreča v severni steni Grintovca in da je ena skupina šla naprej. Poiščem Šodra in mu povem, kaj je. Prevoza ni, zato prosim Janeza Hribernika, Šoder pa Gustlja Remca, da naju s svojima motorjema potegneta do Jezerskega. Šlo je za življenje!

Ko smo se dobili, so se usule prve debele kaplje dežja, čakala nas je makadamska cesta, takrat še ni bilo asfalta. Pri Preddvoru nas je zajelo neurje, kakršnega še nihče od nas ni doživel. Bliski pred nami, bliski za nami! Lilo je kot iz škafo, da je motorno kolo rilo skozi vodo kot motorni čoln. Na cesti je bilo do 10 cm vode in blata. Vsa ta nesnaga je neusmiljeno letela po nas. Bilo je, kot bi se vse okrog nas rušilo in podiralo. Blik, grom in rohnenje motorja, to je bila pesem, ki nas je spremljala do Jezerskega.

Pred Kazino s Šodrom vstaneva z motorja. Kazala se je žalostna podoba. Samo sedeža sta črna, ves ostali del motorja je 'zafrajhan' z belim blatom. Samo 'hvala' lahko rečeva Gustlju in Janezu. Odpeljeta se nazaj, do kože premočena, s Šodrom pa zlijeva vodo iz nahrbtnika ter se poženeva proti Češki koči. Med hitenjem premišlujem: "Če so šli naši v steno v tem vremenu, v tem neurju, ne bo nobenega več nazaj!"

Na Marofu se dobesedno umikava strelam. Pod Medvedovo frato udari pred nama v smreko, ta se kot goreča bakla razkolje na dvoje in trešči na tla kot ustreljen vojak. Pod Hudičevim klancem je tak hudournik, da ga le za las prebrodiva, a po vsem pobočju se pred nama in za nama valijo velike skale. Nobena ne zadene v živi cilj. Visoko v steni je videti lučko. Še bolj pobitiva, skoraj tečeva.

V Češki koči vse spi, samo Roman je v jedilnici. Pove nama, da niso šli v steno, da je prehudo. Vzameva plezalno opremo in poveva, da greva v akcijo, saj sva tako in tako že popolnoma mokra, luč v steni pa kliče na pomoč. S Šodrom odhitiva proti Zgornjim Ravnem, medtem ko Roman budi ostalo skupino. Bobnenje nevihte, kotaljenje skal v grapah pa dajeta tak vtis moči, da bi se človeku v amfiteatru Zgornjih Ravnih lahko zmešalo. Svetloba bliskov nam kaže pot v smeri Grintovca. Velik hudournik ob vznožju stene prebrodiva navezana na vrvi do pasu v vodi.

Ko sva v skalah, hitro napredujema. Nevihta se počasi umika na koroško stran. Sneg na Grintovčevi polici je trd, prek njega teče v potoku voda in pada na prag spodnjega dela severne stene. Lučka izgine, kajti v tem delu je stena previsna. Ugotovim, da sta ponesrečenca v smeri, v kateri sem nadaljeval smer, ko sem plezal Grintovčev steber. Dodam še eno vrvo in se navežem. Šoder mi izroči preostalo kovačijo, nakar tako opremljen zaplezam v prečko, za katero vem, da je dolga ravno petintrideset metrov. Ko priplezam na konec prečke pod previs, zaslišim nad seboj hrvaško govoricu. Prešine me strah: "Kaj, če so mejaši!" in zavpijem to Šodru. On pa, ker je na varnem, zavpije nazaj: "Ti kar zlezi čez!" Ubogam ga in plezam naprej.

Ko pogledam prek roba previsa, se ustrašim blaznih oči, ki buljijo vame. Res, pogled je bil blazen. Preživeti tako nevihto v steni, dva tisoč metrov visoko na robu police, brez kritja! To je ...

Pograbila sta me, potegnila navzgor, poljubljala, objemala in jokala; z njima sem jokal tudi sam, šele sedaj, v trenutkih sreče se je iz mene odplazil strah, ki me je spremljal šest strašnih ur.

Šodru, ki ne ve, kaj se dogaja zgoraj, zavpijem, da je akcija končana, da ostane samo še spuščanje prek stene.

Takih noči, takih dni, takih tednov je bilo obilo, ko sem prestajal strah skupaj z vami, Franci, Milč, Tine, Tone, Stane, Lojze, Brane in vsi smo ostali delno zdravi, živi (Podobnik, 2002).

do njih ne bo prihajalo tako pogosto in da se bomo iz nesreč drugih nekaj naučili tudi mi sami.

Gorski reševalci

Naredimo na tem mestu še korak naprej. Tako samoumevno kot obstoj gora, gorništvu in gorske nesreče danes pojmuje tudi reševanje v gorah in gorske reševalce. Pa vendar se ob treznem premisleku zavemo, da zadeva ni tako preprosta in samoumevna. Poglejmo, kako o reševanju v gorah razmišlja priznan slovenski strokovnjak s tega področja: "Težko bi reševalstvu v gorah našli višje etične primerjave s kakršnim koli drugim dejanjem v gorah. Reševanje kot žrtvovanje za drugega, pogosto v enako težkih okoliščinah, kot se je zgodila nesreča, reševalstvo etično dvigne tudi pred takimi področji, kot je prvenstvena smer ali prva osvojitve vrha. Zakaj? Zato, ker se reševanje opravlja za ponesrečenega človeka in za svojce, brez pričakovanja plačila, nagrade, časti ali česa drugega" (Strojin, 1995).

Vse do konca 19. stoletja ni bilo nikogar, ki bi ponesrečenim ali izgubljenim v gorah lahko organizirano pomagal. Prvo reševalno združenje so ustanovili švicarski vodniki, saj se je ob naraščajočem številu klientov in drugih obiskovalcev gora povečevalo število nesreč. Čeprav so bile prve organizirane reševalne akcije predvsem prenos mrličev v dolino, lahko trdimo, da je ustanovitev reševalnih služb, kot pravi Strojin, "ena najbolj humanih, etično čvrstih vrednot, kar jih ima gorništvu".

Slovinci smo dobili prvo reševalno organizacijo znotraj Slovenskega planskega društva leta 1912 v Kranjski Gori, čemur je botrovala huda nesreča v Škrlatici. Slovenski gorski reševalci torej prav letos praznujemo 100 let organiziranega delovanja. Od takrat so se ustanovljale postaje GRS (Gorska reševalna služba) po vsej državi, še posebej pa v tistih krajih, ki so neposredno izhodišče za gorniško dejavnost. Tako imamo danes v Sloveniji 17 samostojnih postaj (društev) GRS, ki so povezane v Gorsko reševalno zvezo Slovenije, v kateri deluje preko 500

gorskih reševalcev prostovoljcev, ki so samo v lanskem letu (2011) opravili več kot 300 reševalnih intervencij.

Etičnost reševalcev

Čeprav pravilniki o reševanju v gorah govorijo predvsem o tehničnih, strokovnih in organizacijskih vidikih reševanja, pa se moramo zavedati, da je reševalstvo predvsem in najprej etični odnos slehernega gorskega reševalca. Slovenski gorski reševalci nimamo posebnega etičnega kodeksa, ki bi v tem smislu točno opredeljeval in obvezoval ravnanje gorskih reševalcev pred, med in po reševalni intervenciji. Delovanje službe kot celote in ukrepanje reševalcev v konkretnih reševanjih pa nam dajo jasno sliko o njihovi zavezi visokim etičnim idealom, ki jim pomagajo pri premagovanju najtežjih fizičnih in psihičnih naporov za reševanje človeških življenj.

“Reševalstvo kot etično razmerje do pomoči potrebnega v gorah odlikuje zavest o človeško dolžnem pristopu do človeka, ne glede na to, kje se nahaja, ne glede na okoliščine, v katerih je, in ne glede na to, kaj bo sledilo po reševalni akciji – ali najhujše, smrt ponesrečenca, ali nasprotno, rešitev življenja ali najdba pogrešanega. Problem smrti je ob nesreči v gorah tudi za vsega hudega navajene može stres, mimo katerega ne more noben reševalec, naj to prizna ali ne. Nesreča in smrt presuneta vsakogar, ker je človeško bitje, ki ima čustva. V primerjavi s smrtjo sta bolezen in poškodba ‘tolažilna pojava’ za ponesrečenca in svojca, češ lahko bi se končalo drugače. Bolezen in poškodba, če ju tako obravnavamo, sta dogodka, za katera se je vredno žrtvovati, tvegati in reševati, kajti življenje je najdragocenejše, kar imamo. Izredna stanja pa so smrt, bolezen in poškodba svojcev. Nesreča, posebej smrtna, je etična preizkušnja za reševalce, koliko se bo kdo zavzel, tvegati, pomagal v vsaki reševalni akciji posebej. Reševalstva kot etičnega odnosa ni mogoče posplošiti, razen kolikor ga ne sfilozofiramo in idealiziramo. Reševalstvo je srčna pomoč, zato nikakršna abstrakcija pri tem ne prihaja v poštev. Vprašanje umirajočih ali

srečanje s truplom sta zahtevni etični vprašanji že ob pouku v zdravstvenih šolah, ko je pomoč mentorjev pri roki. Kaj ne bi bilo to v gorah, v stenah, na kraju nesreče!” Strojin ob tem nadaljuje: “Z etičnega vidika je vprašanje smrti najtežje moralno vprašanje v reševalstvu. Ponesrečenčeva smrt je že začetek pogreba, ponesrečenčeve zadnje poti. Po tej strani je reševalstvo žalosten posel, pa ga k sreči demantira precej večji odstotek uspešnih reševalnih akcij. Neracionalnih reševalnih akcij pravzaprav ni, kljub transportu trupel v dolino, ker so tudi take akcije humane in potrebne. Morda najbolj ‘prazen’ je reševalski posel ob iskanju pogrešanih, posebej, če natančno ne vemo, temveč zgolj domnevamo, da koga do tega trenutka ni domov. Etičnost tovrstnega reševanja je v odzivu, razumevanju, uradni dolžnosti in optimizmu, da le ni vse izgubljeno in da se je vredno potruditi. Kakor koli že obravnavamo reševalstvo v gorah, reševalsko poslanstvo se omejuje na človekovo varstvo pred tistim, kar nas lahko doleti v gorah, kar pa sicer neradi omenjamo, ker podzavestno ne moremo verjeti, da se nam lahko zgodi. Ker pa je statistična vrednost taka, da so nesreče z različnimi posledicami možne, in celo so, reševalstvo kot tako ni le plemenito opravilo, temveč je tudi etični odnos do pomoči potrebnega človeka” (Strojin, 1995).

Prostovoljstvo in odgovornost

Kljub naštetemu se gorski reševalec zaveda tudi svoje odgovornosti, ki jo prevzema v tem tveganem početju. Še posebej danes, ko se na vseh področjih človekovega delovanja vedno bolj zavedamo grožnje kazenskega pregona in še posebej civilne tožbe. Pri tem ni izvzeto niti reševalstvo, ko se kliče na odgovornost ljudi, ki so prostovoljno tvegali svoje zdravje in življenje, da bi pomagali drugemu.

Prostovoljstvo nas seveda ne odvezuje odgovornosti; celo več, prepričan sem namreč, da je moralna zaveza o odgovornem ravnanju veliko bolj trdna pri prostovoljcih kot tista, ki jo poznamo v profesionalnem razmerju

(proti plačilu). Ta zaveza je edino, kar nas veže. Na tej zavezi vse stoji in vse pade. Reševalca prostovoljca ne more odpustiti nihče. Največji in pravzaprav edini sodnik je reševalčeva vest. Seveda so tu še medsebojni odnosi, dinamika skupine, moralna zaveza in odgovornost skupini, različne odgovornosti in funkcije, ki jih reševalci prevzemajo itd. Pa vendar gre za osebno odločitev: tako rekoč brezpogojno pomagati in prevzeti odgovornost.

Sreča je plačilo

Reševalci ne ostanemo brez plačila. Vsi napor in tveganja so stoterno poplačani, ko uspemo iztrgati prerani smrti eno samo življenje. Takrat dobi naše delo svoj smisel in pomen, ki nas hrabri in napolnjuje tudi takrat, ko se zgodi najhujše, tudi takrat, ko iščemo zaman, tudi takrat, ko nekdo našega dela ni spoštoval, tudi takrat, ko se zgodi najhujše našim najboljšim prijateljem in kolegom reševalcem ... tudi takrat.

Prepričan sem, da so ravno najtežje reševalske preizkušnje tiste, ki nas najbolj utrjujejo v našem poslanstvu. Zavezanost in predanost reševalnemu delu se z leti, izkušnjami in s preizkušnjami kvečjemu stopnjuje in ne obratno. Povezanost reševalnega moštva, ki je šlo skupaj skozi težke preizkušnje, je mnogo večja od tega, da se člani srečujejo le na usposabljanjih in prijetnih srečanjih. Gre za eno najmočnejših človekovih potreb: to, da sta naše življenje in naše ravnanje pomembna tudi za druge ljudi. Da naše življenje ni samo sebi namen, da nas drugi potrebujejo. Je sploh še kaj večjega kot to, da drugim pomagamo ohraniti tisto največje, kar nam je dano: naše življenje?! Res je, da gorski reševalci pomagamo drugim v stiski, a hkrati največjo uslugo delamo sebi, saj z reševanjem drugih ljudi uresničujemo svoje življenje, svoj lasten smisel in obstoj. ■

Literatura

Podobnik, Pavle (2002): *90 let Gorske reševalne službe Slovenije. IV. Zbornik GRS 1912–2002*. Ljubljana: GRSS pri PZS.

Strojin, Tone (1995): *Etika in odgovornost v gorah*. Radovljica: Didakta.